

Ukrajiniští Romové v České republice

PAQ Research
(Štěpán Kment, Adam Kořínek, Karel Gargulák, Václav Korbel)

červenec 2022

PAQ
RESEARCH

Obsah reportu

Téma	Strana
<u>O projektu</u>	3
<u>Shrnutí hlavních zjištění</u>	4
<u>Kdo jsou romští uprchlíci</u>	5
<u>Kompetence dospělých</u>	11
<u>Zkušenosti a plány</u>	14
<u>Kvalita a stabilita bydlení</u>	18
<u>Vzdělávání dětí</u>	23
<u>Kontakt</u>	27

O projektu

Ukrajínští Romové v České republice

Výzkum a jeho účel

Společnost PAQ Research se věnuje komplexnímu zmapování situace ukrajinských uprchlíků v České republice. Ačkoliv o situaci romských uprchlíků data zatím k dispozici nebyla, rychle se stala medializovaným a zpolitizovaným tématem, opředeným anekdotickými zprávami a stereotypy. Cílem výzkumného projektu *Ukrajínští Romové v České republice* je vytvořit podklad pro konstruktivní diskuzi o romských uprchlících, jejich situaci a vhodném nastavení podpory a pomoci.

Spolupráce

Výzkum připravili a report zpracovali sociologové výzkumné společnosti PAQ Research. Na sběru dat se podílely neziskové organizace Romodrom, Awen Amenca, Vzájemné soužití a IQ Roma Service, které pomáhají romským uprchlíkům a jsou s nimi v kontaktu. Programování dotazníku a zpracování dat realizovala agentura NMS Market Research. Projekt financuje Bader Philantropies.

Sběr dat

Pracovníci spolupracujících neziskových organizací dotazovali jednotlivé domácnosti při osobním kontaktu a zaznamenávali odpovědi do elektronických zařízení. Za každou domácnost odpovídal jeden dospělý člen. Některé otázky se týkají domácnosti jako celku (n=100), některé jednotlivých dospělých členů (n=161) nebo dětí (n=297). Součástí jsou i data vyplněná pracovníkem neziskové organizace. Sběr dat proběhl v období 30. května až 17. června 2022.

Oblasti výzkumu

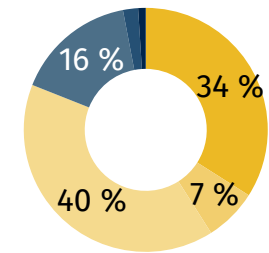
Ve výzkumu jsme se v první řadě zaměřili na základní charakteristiky domácností, jako je občanství nebo používané jazyky. Dále šlo o zdraví, finanční a materiální podmínky, zaměstnání, vzdělání a ubytování. Některá ze zjištění v této zprávě porovnáváme s výzkumem Hlas Ukrajinců, který vychází z reprezentativního vzorku ukrajinských uprchlíků a je k dispozici na webu paqresearch.cz.

Struktura respondentů

Omezením je, že náš vzorek sice zahrnuje uprchlíky z celé ČR a různých typů bydlení, ovšem pouze ty zachycené neziskovými organizacemi. Obzvlášť domácnosti, které se stěhují, mohou plně vypadnout ze systému podpory a nelze je kontaktovat. Kvůli omezené velikosti vzorku jsou výsledky přibližně vzhledem k celé populaci romských ukrajinských uprchlíků a je potřeba počítat se statistickou chybou.

Průměrná velikost domácnosti ve vzorku je 4,5 člena, z čehož v průměru 3 dětí. Polovina domácností má 4 a méně členů a 10 % má 8 a více členů.

- Uprchlícké centrum (včetně organizovaných stanových měst)
- Provizorní bydlení (tělocvičny, stany, haly apod.)
- Ubytovna
- Hotel / rekreační zařízení
- Nájem od soukromé osoby
- Domácnost v ČR, která nám poskytla bydlení

Hlavní zjištění studie

Ukrajínští Romové v České republice

Romští uprchlíci mluví ukrajinsky

Sto procent domácností má ukrajinské občanství a pouze 1 % má i další občanství. Výsledky z našeho vzorku romských uprchlíků z různých oblastí v ČR proto nepotvrzují zprávy o maďarských uprchlících a zneužívání dvojitého občanství.

83 % domácností mluví ukrajinsky, pro 61 % z nich jde o primárně používaný jazyk. Ačkoliv je dominantní Zakarpatská oblast s maďarskou menšinou, 38 % sledovaných domácností přišlo do Česka z ostatních regionů Ukrajiny. Mezi nejvýznamnější patří město Kyjev a jeho okolí, odkud uprchlo 10 % z domácností v našem vzorku. Z domácností ze Zakarpatské oblasti ovšem mluví primárně maďarsky pouze 17,7 %, tedy stejně jako ve zbytku vzorku.

Většina dospělých nemá vyšší než základní vzdělání

Ve většině domácností (55 %) umí všichni členové starší 15 let číst a psát, u dalších 25 % někteří neumí. Přibližně 60 % dospělých má ukončené základní nebo vyšší vzdělání. Stále ovšem zbývá necelá pětina negramotných domácností, které vyžadují zvláštní podporu s administrativními úkony a měla by na ně být zaměřena pomoc.

Třetina se setkala s nesnášenlivostí nebo diskriminací

Romští uprchlíci se nejvíce potýkají s traumatem způsobeným válečnými zážitky (37 %). To platí i pro domácnosti, které neutekly z oblastí přímo napadených ruskou armádou. V důvodech pro příchod do Česka 28 % domácností uvedlo průběh války v místě bydliště a 72 % strach z rozšíření války do místa bydliště. Dále se 33 % domácností potýká s materiální nouzí a 16 % s hladem.

30 % se setkala s nesnášenlivostí Čechů a 14 % s diskriminací na úřadech, bance či jinde. Naopak necelá třetina domácností se v Česku nesetkala s žádným z uvedených problémů. 41 % domácností se chce vrátit na Ukrajinu, dalších 16 % si není jistých.

15 % nemělo přístup k teplé vodě

Součástí výzkumu byla podrobná otázka na vybavení ubytování domácností. 15 % domácností uvedlo, že nemají přístup k teplé vodě. Přibližně polovina domácností nemá k dispozici sporák (60 %), ledničku (50 %) ani kuchyňské náčiní (49 %). Přesto 70 % domácností své bydlení hodnotí jako zcela či spíše vyhovující, pouze 5 % jako zcela nevyhovující. Ve vzorku byla 3 % domácností, které neměly k dispozici žádné z uvedeného vybavení. Jde o nejvíce ohrožené domácnosti, které vyžadují speciální podporu. Pravděpodobně existují další, které náš sběr dat nedokázal podchytit.

Většina dětí se nevzdělává

Většina dětí z námi sledovaných ukrajinských romských domácností se v Česku zatím nevzdělává. Platí to i pro úroveň základních škol. Pro porovnání: podle našeho vzorku všech ukrajinských uprchlíků chodí na ZŠ většina dětí v příslušném věku, do MŠ a SŠ menšina. Romské děti se spíše omezeně účastní online výuky z Ukrajiny, nechodí do českých škol a jen zřídka využívají služeb typu adaptačních skupin apod.

Rodiny své děti do vzdělávání ovšem zapojit chtějí. Jako důvody nezapojení ovšem zatím uváděly nedostatečné jazykové znalosti dětí (20 %), nejistotu kvůli bydlení (18%), nedostatečnou kapacitu škol (7 %), absenci vzdělávacích příležitostí (7 %) nebo čekání na nový školní rok (39 %).

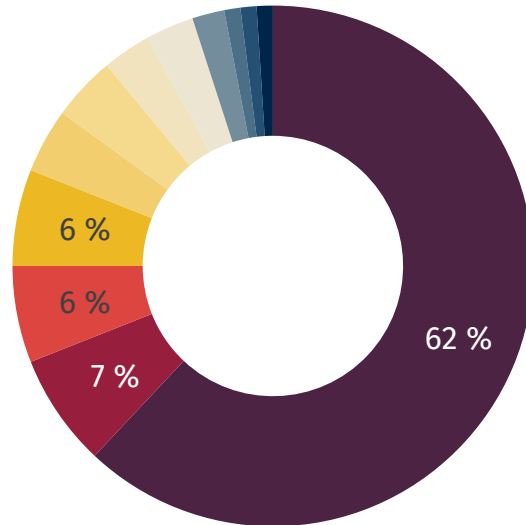
Klíčové bude zapojení těchto dětí na podzim, aby dlouhodobě nevypadly ze vzdělávacího procesu. Většina dětí, která se na jaře vzdělávala, byla ve skupinách s dalšími romskými uprchlíky v místě ubytování nebo plně ukrajinských třídách, pouze 9 % ve třídách s českými dětmi.

Kdo jsou romští uprchlíci

Kdo jsou romští uprchlíci

Region původu

- Zakarpatská oblast
- Dněpropetrovská oblast
- Kyjevská oblast
- Lvovská oblast
- město Kyjev
- Záporožská oblast
- Charkovská oblast
- Čerkaská oblast
- Doněcká oblast
- Ivanofrankivská oblast
- Mykolajivská oblast
- Sumská oblast

Většina romských uprchlíků utekla ze západní Ukrajiny

Romští uprchlíci se do České republiky přesunuli převážně ze Zakarpatské, Kyjevské a Lvovské oblasti, které leží na západu Ukrajiny. Pouze menšina romských uprchlíků pochází z východu Ukrajiny.

32 % domácností do Česka přišlo před jedním až dvěma měsíci oproti termínu sběru dat (začátek června), 30 % před více než dvěma měsíci.

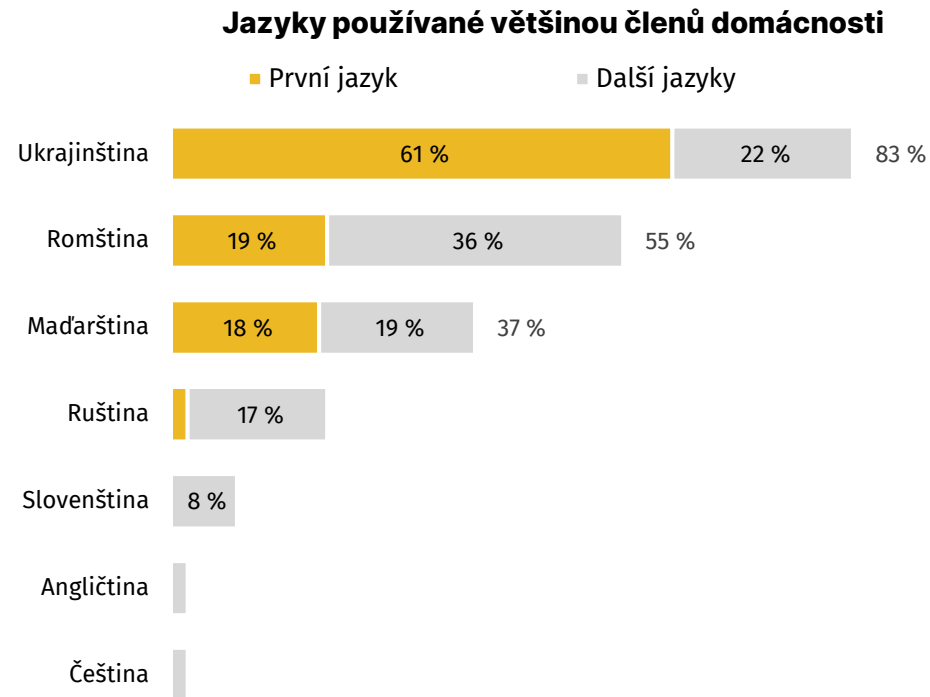
Hlavní zjištění studie

83 %

romských uprchlíků mluví ukrajinsky

Kdo jsou romští uprchlíci

Používané jazyky

Ukrajínština jako první jazyk

Čtyři z pěti ukrajinských romských domácností uvádí, že většina jejich členů hovoří ukrajinsky. Pouze v 17 % domácností se nemluví ukrajinsky. Pro dvě třetiny domácností je ukrajínština prvním domácím jazykem. Necelých 20 % domácností uvádí jako svůj první jazyk romštinu, podobný podíl maďarštinu.

Hlavní zjištění studie

100 %

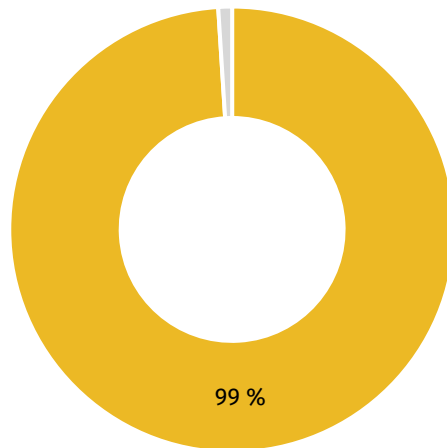
romských uprchlíků má ukrajinské občanství

Kdo jsou romští uprchlíci

Občanství

Mají všichni v domácnosti ukrajinské občanství?

- Ano, všichni mají pouze ukrajinské
- Ano, všichni ukrajinské a někteří navíc i jiné

Pouze Ukrajinské občanství

Až na jednu domácnost v našem vzorku mají všichni členové pouze ukrajinské občanství. Možnost „Ne, někteří členové nemají“ ani „Nevím“ nevolila žádná domácnost. Výsledek tedy nepotvrzuje časté zprávy, že mnoho romských uprchlíků má dvojí občanství (maďarské).

Kompetence dospělých

Kompetence dospělých

Gramotnost dospělých romských uprchlíků

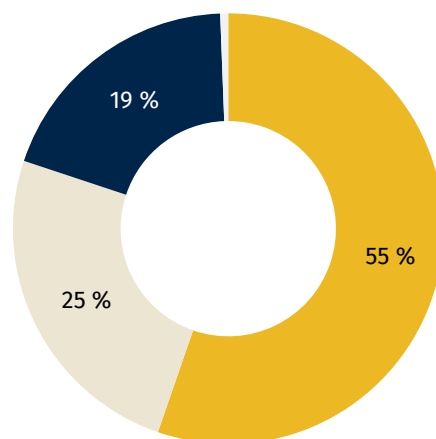
Umí všichni členové vaší domácnosti starší 15 let číst a psát?

■ Ano, všichni

■ Ne, někteří neumí

■ Ne, nikdo neumí

■ Nevím / nechci odpovídat

Ve většině domácností umí alespoň někteří členové číst a psát

V nadpoloviční většině domácností umí všichni dospělí členové psát a číst a v 80 % domácností alespoň někteří členové píšou a čtou. Existuje však 20 % negramotných domácností bez jediného gramotného dospělého člena. Tyto domácnosti potřebují zvláštní podporu, zejména při administrativních úkonech, zjišťování možností pomoci apod.

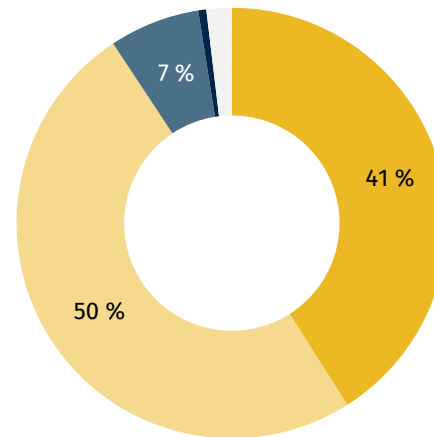
Umí všichni členové vaší domácnosti starší 15 let číst a psát? N = 100 domácností

Kompetence dospělých

Nejvyšší dosažené vzdělání

Jaké je nejvyšší dosažené vzdělání jednotlivých dospělých členů domácnosti?

- Nevychodili 9 let – nemá základní vzdělání
- Vychodili 9 let – má základní vzdělání
- Vychodili 11 let – má úplné všeobecné střední nebo odborné vzdělání
- Vychodili víc než 11 let – má střední a vyšší vzdělání
- Nevím

Uprchlíci mají často jen základní vzdělání

Polovina romských uprchlíků má nejvýše základní vzdělání, 40 % jich nedokončilo ani základní vzdělání. Necelých 10 % má vyšší než základní vzdělání.

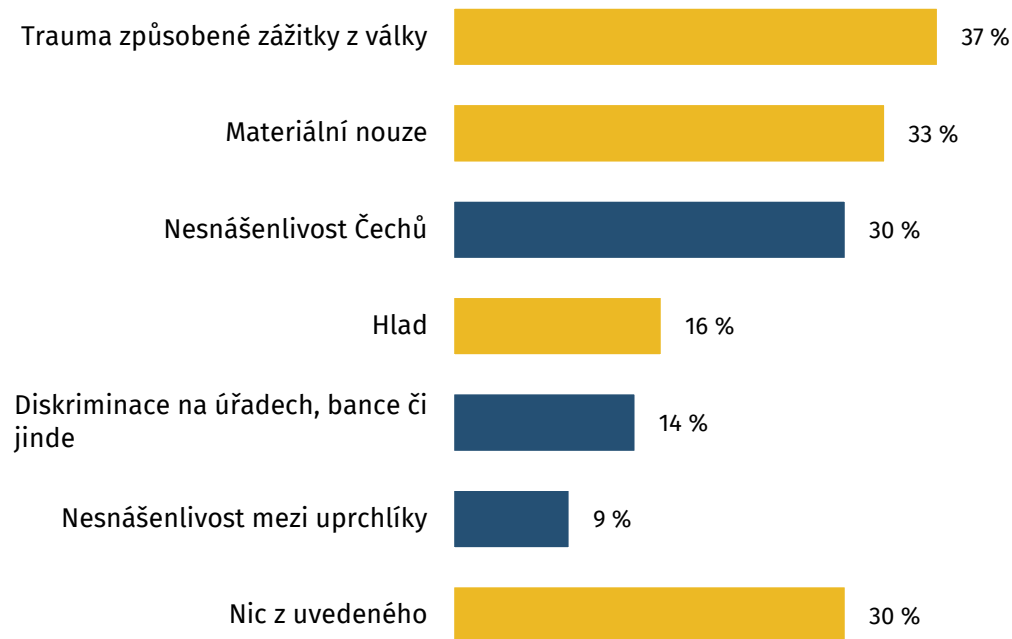
Existuje proto riziko, že domácnosti, i když členové umí číst a psát, nebudou mít dostatečné dovednosti potřebné k vyřízení všech administrativních náležitostí a nebudou schopny získat informace o tom, jak využít všech možných služeb a pomoci v České republice. Proto potřebují vysokou míru podpory.

Zkušební a plány

Zkušenosti a plány

Problémy po příjezdu do ČR

Problémy tížící romské uprchlíky

Uprchlíci čelí traumatům, nedostatečné materiální podpoře a nesnášenlivosti

Romští uprchlíci se nejvíce potýkají s traumatem způsobeným válečnými zážitky. To platí i pro domácnosti, které neutekly z oblastí přímo napadených ruskou armádou. V důvodech pro příchod do Česka 28 % domácností uvedlo průběh války v místě bydliště a 72 % strach z rozšíření války do místa bydliště.

Přibližně třetina uprchlíků uvádí, že nemá dostatek materiálního zabezpečení, a každá šestá domácnost uvádí, že trpí hladem. Uprchlíci se potýkají i s netolerancí a diskriminací. Nejde jen o netoleranci ze strany běžného obyvatelstva (30 %), ale také ze strany českých úřadů (14 %) a ostatních ukrajinských uprchlíků (9 %).

Na druhou stranu, 30 % uprchlíků se s žádným z uvedených problémů neseťkává.

Čelí vaše domácnost od příjezdu do ČR některým z následujících problémům? N = 100 domácností

Hlavní zjištění studie

41 %

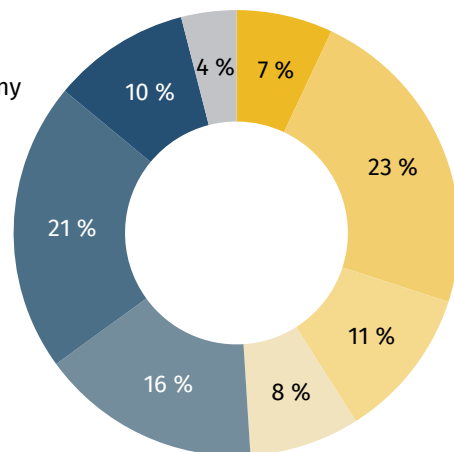
romských uprchlíků se chce vrátit na Ukrajinu

Zkušenosti a plány

Plány na návrat

Do jaké míry plánujete svůj návrat na Ukrajinu?

- Návrat máme již naplánovaný (v rámci týdnů či měsíců)
- Chceme se určitě vrátit - ale zatím není naplánovaný
- Chceme se spíše vrátit
- Zvažujeme přesun do jiné země než ČR a Ukrajiny
- Nejsme si jistí
- Spíše zůstaneme
- Určitě zůstaneme
- Nevím / nechci odpovídat

Polovina domácností by se ráda vrátila

Ruská agrese na Ukrajině stále pokračuje a situace v mnoha regionech je nestabilní. Mnoho uprchlíků však o návratu přemýšlí nebo ho plánuje. V horizontu několika týdnů nebo měsíců se chce vrátit nicméně jen 7 % domácností romských uprchlíků z našeho vzorku. Přibližně polovina romských domácností by se někdy ráda vrátila.

Druhá polovina si buď není jistá, nebo zvažuje usídlení mimo Ukrajinu. Tento výsledek podporuje zjištění z jiných konfliktů, že nezanedbatelná část uprchlíků se nikdy nevrátí a usadí se v hostitelských zemích.

Podíl uprchlíků se záměrem vrátit se na Ukrajinu je tak mírně nižší než ve vzorku všech Ukrajinců v Česku, z kterých návrat v horizontu dvou let plánuje 63 %.

Kvalita a stabilita bydlení

Hlavní zjištění studie

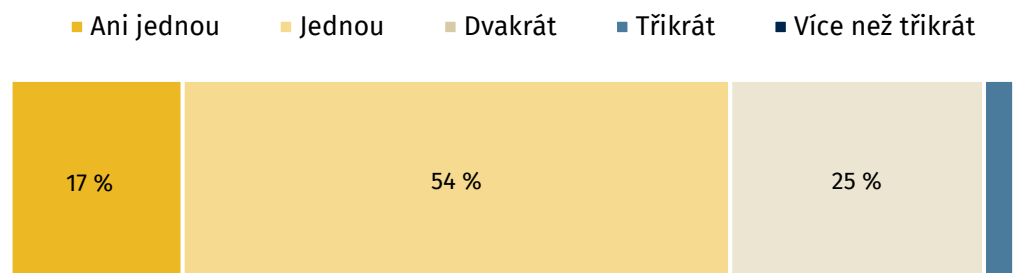
Dvě třetiny

romských uprchlíků se stěhovaly maximálně jednou

Kvalita a stabilita bydlení

Počet stěhování příjezdu do ČR

Kolikrát jste se po příjezdu do ČR stěhovali?

Nízký počet stěhování po příchodu do ČR

Řada informací naznačovalo, že romští uprchlíci se v rámci České republiky často stěhují (dobrovolně i z donucení). Domácnosti v našem vzorku ovšem zůstávaly většinou na jednom místě (17 %) nebo se stěhovaly jen jednou (54 %). Přibližně třetina domácností se stěhovala více než jednou. Zahrnuto je i stěhování do a z Krajských asistenčních center pomoci Ukrajíně (KACPU).

Počet stěhování může být v našem vzorku v průměru podhodnocen. Domácnosti, které se často stěhují, mohly ze šetření vypadnout. Navíc některé rodiny romských uprchlíků mohou být mimo systém podpory. Mobilita romských uprchlíků by proto měla být v budoucnu sledována, přednostně s pomocí administrativních dat.

Hlavní zjištění studie

15 %

romských uprchlíků nemá přístup k teplé vodě

Kvalita a stabilita bydlení

Vybavení ubytování

Máte ve vašem ubytování následující věci?

15 % romských uprchlíků nemá přístup k teplé vodě, 40 % alespoň ke společné kuchyni

Ačkoliv většina romských uprchlických rodin má přístup k teplé vodě, koupelně a kuchyni, 15 % domácností v našem šetření uvedlo, že nemá přístup k teplé vodě. Přibližně 40 % rodin dále uvádí, že nemá přístup ani ke společné kuchyni. Tři procenta rodin uvádějí, že nemají přístup k žádnému z uvedených zařízení. Tyto domácnosti jsou nejvíce ohroženy.

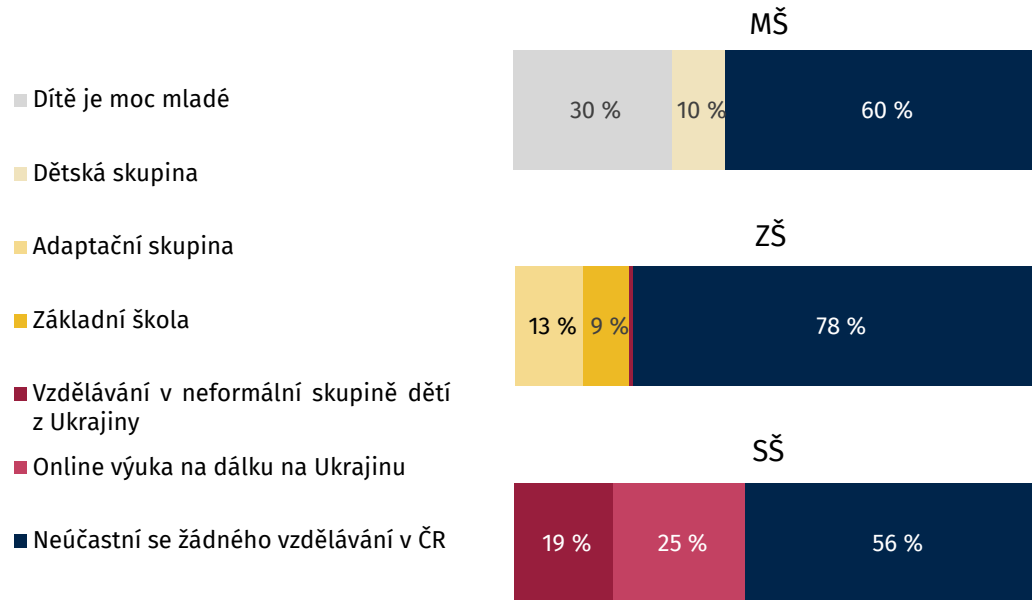
Dále je nutné zdůraznit, že náš průzkum zachycuje pouze romské uprchlíky, kteří jsou v systému podpory a kterým pomáhají nevládní organizace. Nemohli jsme tedy oslovit nejohroženější domácnosti.

70 % domácností své bydlení hodnotí jako zcela či spíše vyhovující, pouze 5 % jako zcela nevyhovující.

Vzdělávání dětí

Vzdělávání dětí

Úroveň a druh vzdělávání romských dětí z Ukrajiny

Neúčast na všech úrovních vzdělávání

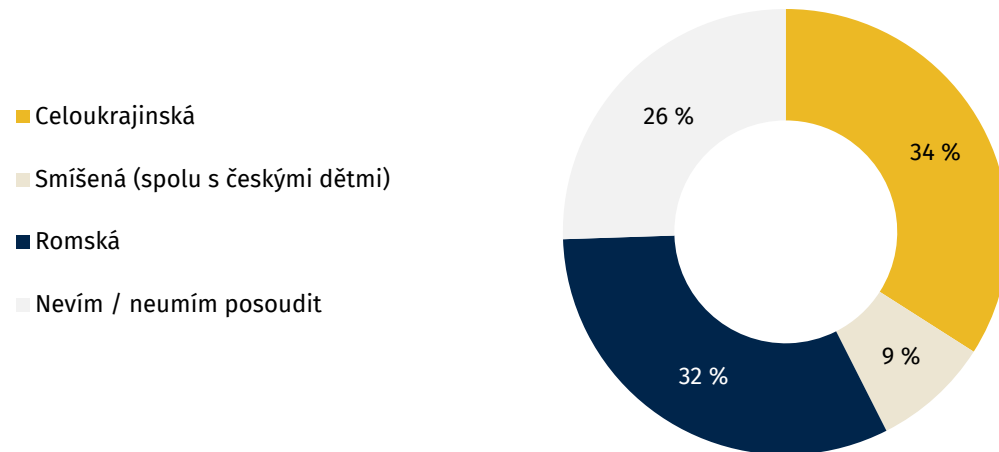
Velká část našeho vzorku romských uprchlických dětí se vůbec nevzdělává. Překvapivě ve srovnání s obecnou populací uprchlíků z Ukrajiny je největší podíl na úrovni základní školy (základního vzdělávání). Sledovaní romští uprchlíci také omezeně využívají programů a opatření poskytovaných Českou republikou, jako jsou adaptační skupiny. Těch je navíc na základě informací neziskových organizací pro romské uprchlíky relativně málo a s omezenou přidanou hodnotou, takže riziko neúspěšné adaptace a nezapojení dětí do českých škol je velmi vysoké.

V porovnání se vzorkem všech ukrajinských uprchlíků je vyšší neúčast romských žáků ve vzdělávání hlavně ve věku základního vzdělávání. Mezi romskými ukrajinskými uprchlíky je neúčast 78 % jakékoliv formy vzdělávání ve věku ZŠ v kontrastu k 13 % v obecné populaci ukrajinských uprchlíků. Na středních školách (ve věku středního vzdělávání) je neúčast romských uprchlíků 56 % oproti 20 % všech. Pouze v předškolním věku je neúčast o trochu podobnější, mezi romskými uprchlíky je neúčast 90 % (zahrnuta i deklarace rodičů, že „dítě je mladé“, ačkoliv věkem odpovídá) oproti 69 % všech ukrajinských dětí. Děti romských uprchlíků se také omezeně účastní jiných forem vzdělávání. Zatímco 56 % všech ukrajinských dětí ve věku středoškoláků se účastní online výuky, ve vzorku romských ukrajinských uprchlíků je to jen 25 %. Podobný rozdíl je i v případě ZŠ.

Z dětí v předškolním věku navštěvuje českou školu 25 % všech, ale pouze 10 % romských dětí. Romské děti navíc dochází do dětských skupin, nikoliv do mateřských škol.

Vzdělávání dětí

Typ školy, ve které jsou romské děti z Ukrajiny zapsány

Romští uprchlíci v českých školách

Romské uprchlické děti nejsou zapojeny do českého vzdělávacího systému. Z velmi malého počtu v rámci našeho vzorku, kteří navštěvují české školy či instituce (dětské skupiny, základní a střední školy), jich 34 % chodí do celoukrajinských tříd, 32 % do čistě romských a 9 % do smíšených tříd.

Zjištění vypovídá o častém vzdělávání mimo hlavní integrační proud. Ve vzorku všech ukrajinských uprchlíků pouze 4 % dětí chodila do třídy složené jen z ukrajinských dětí a pouze 24 % dětí mělo ve třídě více jak 5 ukrajinských spolužáků, naopak 23 % dětí bylo ve třídě s jediným Ukrajincem. Romské děti se tak oproti všem ukrajinským dětem podstatně méně podařilo integrovat do českých tříd, ale i ukrajinských tříd.

V jakém typu třídy či školy je/jsou vaše děti zapsány? N = 47 dětí

Vzdělávání dětí

Důvod nevzdělávání dětí v ČR

Rodiny chtějí, aby se jejich děti vzdělávaly

Rodiny uváděly důvody, proč se jejich děti vůbec nevzdělávají. Z údajů vyplývá, že rodiny obecně chtějí, aby se jejich děti vzdělávaly. Téměř 40 % rodin z těch, jejichž děti se nevzdělávají, uvádí, že pouze čekají na další školní rok.

Na druhou stranu řada rodin uvádí překážky, které mohou přetrvávat a bránit dětem ve vzdělávání i v příštím školním roce – především jsou to nedostatečné jazykové znalosti nebo nejistota bydlení. Tyto děti je třeba považovat za děti s vysokým rizikem vzdělávacího neúspěchu a poskytnout jim podporu, ať už se zápisy nebo s jazykovým vzděláváním a dalšími adaptačními aktivitami.

Kontakt

Autoři

Štěpán Kment

stepan.kment@paqresearch.cz

Adam Kořínek

adam.korinek@paqresearch.cz

Karel Gargulák

karel.gargulak@paqresearch.cz

Václav Korběl

vaclav.korběl@paqresearch.cz

[/ www.paqresearch.cz](http://www.paqresearch.cz)

